

CAPÍTOLS SOBRE ELS EXÀMENS DELS MESTRES SABATERS DE TARRAGONA (1524)

Un dels aspectes més desconeguts de la història de Tarragona és, sens dubte, el que fa referència a la història dels gremis d'arts i oficis establerts a Tarragona, a llur organització i a llur influència en la vida socio-econòmica. Els documents que caldrà estudiar per a fer aquest estudi es troben força dispersos, per la qual cosa creiem d'interès recollir i publicar la documentació que hom va descobrir de mica en mica i que serà molt útil a l'historiador que amb més ambició es proposi d'emprendre l'estudi dels gremis de Tarragona. Aquest és el motiu pel qual avui donem a conèixer aquests *Capítols sobre lo examen dels sabatés de Tarragona*.

LA CONFRARIA DELS SABATERS

El gremi dels sabaters sembla que fou un dels primers que s'establiren a les nostres ciutats. Del gremi de sabaters de Barcelona són conegudes unes ordinacions de l'any 1209, la qual cosa demostra la seva antiguitat.¹ El document més antic que coneixem que fa referència als sabaters de Tarragona és de l'any 1276: s'hi esmenten unes cases de la *Çabateria*. Es troba al *Llibre Vert* que manà escriure l'arquebisbe Bernat d'Olivella per a que servís de memorial de les rendes i censals que rebia la Mensa Arquebisbal.² Encara que no es parla del gremi dels sabaters, aquest document demostra la seva importància i organització, puix que havien donat nom a un carrer de la

1 «El gremi dels mestres sabaters, sota l'advocació de sant Marc, és el més antic de casa nostra, i qui sap si d'arreu. Les seves primeres ordinacions daten de l'any 1209, és a dir, d'uns quants anys abans que les del gremi de sabaters de París, que passa per ésser el més antic de tot Europa» (J. AMADES, *Costumari Català*, Barcelona, III [1952], pàgs. 307 i segs.).

2 A.H.A. (= Arxiu Històric Arxidiocesà), armari «Patrimoni de la Mitra», ms. núm. 2, foli 12.

ciutat. Segons Salvat i Bové,³ el qual dóna a conèixer molts documents que fan referència al carrer de *La Sabateria* i a la *Confraria de Sant Marc* dels sabaters de Tarragona, aquest gremi estava establert a Tarragona al segle XIII. I cita documents dels anys 1409, 1412 i de posteriors.

El patró de la Confraria era Sant Marc; per això celebrava la festa la diada del sant, o sigui el 25 d'abril. Sant Marc, però, era el patró dels mestres sabaters; els fadrins d'aquest ofici tenien per patró Sant Crispí i els aprenents Sant Crispinià.⁴ La Confraria dels Sabaters de Tarragona aconseguí l'any 1588 unes relíquies dels Sants Crispí i Crispinià, les quals foren aprovades per un decret de l'arquebisbat, signat a Tarragona el dia 26 de gener d'aquell any.⁵

La Confraria de Sant Marc figura en totes les manifestacions ciutadanes, sobretot en les processons i altres actes públics. Va existir fins el començament del segle passat. A finals del segle XVIII féu gestions amb la Confraria de Preveres de la Catedral per a amortitzar un censal que pagava a la dita Confraria,⁶ i encara es troba ressenyada en un document de l'Arxiu Municipal de l'any 1809.⁷

La Confraria dels Sabaters de Tarragona representava el conegut ball *dels cercols* o *cercolets*.

TOPONÍMIA URBANA

Els sabaters de Tarragona s'establiren al carrer encara avui anomenat de *Cuireteries*, un dels carrers més importants de la Tarragona medieval, i es donà el nom de carrer de la *Sabateria* a la part de les *Cuireteries* altes, o sigui el carrer de *Cuireteries* fins al carrer d'*En Ventallols*⁸. Quan els sabaters comencen a establir-se en altres llocs de la ciutat, aquell indret és anomenat *sabateria vella*, nom que desapareix totalment en començar el segle XVI. A l'Arxiu de la Catedral vàrem ordenar més de 500 pergamins, la major part del segle XVI,

3 J. SALVAT Y BOVÉ, *Tarragona antiga y moderna a través de su nomenclatura urbana (siglos XIII al XIX)*, Tarragona, Sugrañes Hnos., 1961, pàgs. 207 i segs.

4 J. AMADES, *Ibidem*. La tradició fonamenta el patronatge de Sant Crispí en el fet que aquest Sant era molt menut d'estatura, i com que molts dels que antigament feien de sabaters eren coixos, contrafets i de curta alçada, per aquest motiu el prengueren per patró.

5 A.H.A. Reg. Neg. 1587-1589, foli 66.

6 Arxiu de la Catedral. Actes de la Confraria de Preveres, 27 d'agost del 1763.

7 J. SALVAT Y BOVÉ, *Ibidem*, apèndix, núm. 28.

8 ANDRÉS DE PALMA DE MALLORCA, *Las calles antiguas de Tarragona*, vol. II (1958), pàg. 203. Conf. SALVAT Y BOVÉ, *lloc citat*.

quasi tots vendes de censals gravats amb cases i terres de Tarragona. En aquests anys només apareix el carrer de *Cuireteries*; ni un sol cop vàrem trobar el carrer dels sabaters. L'any 1715 es trobaven establerts al carrer Major vuit sabaters⁹.

ELS CAPÍTOLS SOBRE ELS EXÀMENS DELS MESTRES SABATERS

Aquests capítols foren aprovats pels cònsols de la ciutat de Tarragona, a petició dels sabaters, l'any 1524. S'hi ordena el següent:

Que cap sabater no pugui obrir botiga sense llicència dels majors del dit ofici sota pena de cinquanta sous.

Que tot sabater que el vulgui «magistrar» en l'ofici i vulgui tenir botiga haurà d'ésser examinat pel procurador i examinadors de la Confraria. L'examen consistirà en obrar *una sabata grossa de home ab dos civelles. Item hun borseguí. Item una sabata prima d'ome de quatre corters. Item una sabata de dona scotada*, del què n'havia de donar bon compte, tant d'obra com de paraula, segons la pràctica i costum de l'ofici dels sabaters.

Si era aprovat passava a ésser mestre sabater i feia jurament tot seguit de comportar-se lleialment en l'ofici i de complir les ordinations i capítols de la Confraria de Sant Marc. Un cop acomplerts aquests requisits era inscrit el seu nom al *Llibre dels mestres* que es guardava a la Casa de la Ciutat.

Els sabaters del regne de Catalunya havien de pagar vint sous a la Confraria de Sant Marc i dos sous per inscriure el seu nom al *Llibre dels mestres*; els d'altres terres, trenta sous a la Confraria i quatre per inscriure's.

El sabater que no era trobat destre en l'ofici havia d'examinar-se de nou, fins que era aprovat.

Els sabaters que ja tenien oberta botiga no eren obligats a examinar-se, només havien de pagar deu sous a la Confraria i ésser inscrits al *Llibre dels mestres*.

La Confraria, endemés, controlava el treball dels mestres sabaters. Quan un sabater era acusat de fer malament el seu treball, el procurador de la Confraria, juntament amb el sabater que darrerament havia tingut aquest càrrec, examinaven la feina i, si era del cas, el sabater era obligat a refer-la.

En el cas de morir un mestre sabater la vídua podia tenir oberta

9 ANDRÉS DE PALMA DE MALLORCA, *Ibidem*, vol. I, pàg. 25.

la botiga únicament durant un any, després de la mort del marit. Però si el difunt deixava fills, aquests eren tinguts per mestres i podien seguir l'ofici del pare sense sofrir examen.

A més dels sabaters, hi havia els que es dedicaven a *remendó e atequanedor* o sigui a adobar i posar tacons a les sabates. Aquests, si volien *tallar sabata nova*, havien d'examinar-se de la manera que abans s'ha explicat, altrament eren multats amb vint sous. Si volien seguir el seu treball a la ciutat, estaven obligats a pagar dos sous.

Els diners que entraven a la caixa de la Confraria per les penes damunt dites eren distribuïts en tres parts: una part per al veguer; una altra per a l'obra de la fortificació de la ciutat; i la tercera es distribuïa a parts iguals entre l'acusador i la Confraria.

Es fa constar, finalment, la possibilitat de modificar, quan es cregués necessari, les ordinacions, i, conclou el document, anomenant els cònsols i, a més els mestres sabaters que aleshores tenien oberta botiga a Tarragona.

ANDREU TOMÀS I ÀVILA

APÈNDIX

Capítols sobre els exàmens dels mestres sabaters de Tarragona

Any 1524

Capítols sobre lo examen dels Sabatés en Tarragona.

Ara hojats que us fahem a saber la Senyoria, a instància y requesta dels honorables cònsols e Consell de la present Ciutat, com dits cònsols, ab comisió del dit Consell, per lo bé de la cosa pública, han fetes les ordinacions, les quals són del tenor següent:

Per tant com l'orde és aquell per lo qual totes coses yguals y desiguals són en lo degut loc y convenient col·locades, lo qual entre les altres coses principalment pertanyen a la cosa pública, universitat de aquella, per sa conservació y augment, e per tant com l'ofici dels sabatés sie deguda cosa, se hajen a exhiminar de son offici. Per ço, per los magnífichs còsolls de la present ciutat de Tarragona, per comisió particular a ells feta per lo Consell a supplicació e instància dels sabatés de la present ciutat ab voluntat y decret de la Senyoria, han statuït y ordenat axí com de present perpetualment statuexen y ordenen los capítols següents:

E primerament, statuexen y ordenen que de aquí avant tot sabater, qui's volrà levar o fer mestre en la present ciutat, no gos ni presumesque obrir porta de sabeteria per la sua pròpia auctoritat sens licència dels majorals de dit offici, sots pena de L sous per quiscuna vegada.

Item, statuexen y ordenen que de aquí avant tot sabater, qui's vulle magistrar

en lo dit ofici de sabater e tenir botiga o obrador públic en la present ciutat de Tarragona, haje primerament a sotsmetre's a examen e passar aquell, lo qual examen haje de fer davant los procurador y examinadors de la Confraria dels Sabatés, de la present ciutat, de aquell any en lo qual se farà lo examen, y aquells mestres que als dits procuradors y majoral serà ben vist. E a aquell tal qui's volrà examinar haje de tallar una sabata grossa de home ab dos civelles. Item, hun borseguí. Item, una sabata prima d'ome de quatre corters. Item, una sabata de dona scotada; lo qual ne haje a donar bona e complida rahó de paraula y en obra, segons pràtica y consuetud de dit ofici.

Item, statuexen y ordenen que si serà vist als dits procurador y examinadors e altres mestres al dit examen aplicats e a la major part de aquells, tota malícia a part posada, que lo examinant donarà bona e complida rahó de paraula y en obra de les coses pertanyents al dit ofici, lo puguen passar e fer mestre e haje de jurar dit examinant en poder dels dits procurador y examinadors que bé e lealment se haurà en lo dit ofici seu del qual serà examinat y que tindrà y observarà les presents ordinacions y totes y sengles altres ordinacions e capítols fets y fahedors axí tocants y havent sguart al dit ofici, com a la Confraria de Sanct March, patró seu, e que per los dits procurador y examinadors en testimoni del dit magisteri y examen lo qual se fase en la casa del Consolat de la present ciutat y sie scrit mestre en lo *Libre dels mestres*.

Item, statuexen e ordenen que aquell tal qui serà examinat e passat per mestre haje e sie tingut pagar a la dita Confraria vint sous de moneda barcelonesa per fer ajudori e charitat a la Confraria de Sanct March. E noresmenys haje de pagar per scriure's en lo *Libre dels mestres* dos sous de la matexa moneda. E açò s'entén, emperò, per als qui són del regne de Cathalunya; los que seran fora'l regne hajan de pagar [trenta] sous per a dita Confraria e quatre sous per fer-se scriure en dit *Libre de mestre*.

Item, statuexen y ordenen que si lo examinant no serà trobat abte ni suficient e apparrà als dits examinadors que no degue ésser fet ni passat mestre, que en tal cas se haje de star a la conclusió y delliberació dels dits examinadors e altres mestres que y seran stats y aplicats e de la major part de aquells tota malícia cessant, y, en tal cas, que lo dit examinant sie recusat e no passat per mestre; emperò, que aquell tal recusat pugue tornar al examen una vegada e moltes e pugue ésser admès y reppellit segons serà trobat inhàbil o suficient.

Item, statuexen y ordenen que ab los presedents capítols y examen, no sien entesos los sabatés qui de present, y abans de aquestes ordinacions, han acostumat, y de present acostumen, usar de mestres e tenir botiga pública en la present ciutat, com en antiga pràtica e lonch discús de temps los hage e dega haver per examinats e provats en dit ofici, axí que'l dit examen sien totalment exhemps e reservats, volent, emperò, e ordenant que dits mestres hajan de pagar per ajudori e caritat de la dita Confraria deu sous, e sien scrits en *Libre de mestre* e no en altra manera.

Item, statuexen y ordenen que si algun mestre havia errada alguna roba de son ofici de sabater, de qualsevol tall e condició que sie, e aquella haurà de venir a juy, que lo dit juy hajan de fer e donar los dits procurador vell y no vell de la dita Confraria, aquells que ells y voldran aplicar a la indiquació dels quals se hajan d'estar, axí per part del mestre qui haurà feta la roba com per part de aquell de qui serà. E si serà judicada per errada, que lo mestre qui l'aurà feta l'age de pagar a d'aquell de qui serà, segons serà judicada per los dits mestres.

Item, ordenen y statuexen que si per cas defallie algun mestre, que la muller no pugue tenir botiga més de un any y hun dia, si ja donchs no hi havie fills; que havent-y fills, pugue tenir la botiga tant com ben vist li sie. E los fills de mestres de la present ciutat, no sien tinguts a examinar-se sinó que sien tinguts examinats.

Item, statuexen y ordenen que tot remendó e atequenedor qui vindrà en la present ciutat de Tarragona, no gos tallar sabata nova, sots pena XX sous, e se haje d'examinar en lo modo e forma demunt dits.

Item, més statuexen y ordenen que tot remendó e atequenedor qui farà faens en la ciutat, hage de pagar a la Confraria miga anyada (ço és dos sous), se hage seguir de ataquer en dita ciutat.

Item, statuexen e ordenen que les penes totes e sengles demunt dites sien comeses, tota vegada e quant als presents capitols e ordenacions serà contrafet, per quiscuna e quada vegada de les quals penes encars que sien comeses, ne sien fetes tres parts e sia dyvisida la una part a la magnífica Cort dels vequers qui'n farà la executió, e l'altra part a la obra dels murs e valls de la present ciutat, e la terça part sie divisida e partida per yguals parts entre lo acusador, qualsevulle que sie, e l'altra part per la Confraria de Sant March de la present ciutat de Tarragona.

Item, se retenen los predits magnífichs cònsols la correctió, interpreteció e declaració de les presents ordinacions en cas que aquella sie necessària així a instància de part com de lur propi motiu, als quals se hage d'estar sens contradició alguna.

E foren fetes les presents ordinacions, en tretze capitols contengudes, en l'any de la nativitat de Nostre Senyor Déu Jesucrist mil cinch-cents y vint-y-quatre, essent cònsols mossèn Luys Jover, mossèn Joan Mota y mossèn Joan Caselles, ciutadans de la present Ciutat, en lo qual temps present vivien e's trobaren mestres, tenint botigua y obradors del dit ofici de çabatés, los següents:

Mestre Joan Duran.	Mestre Ffrancesc Miró.
Mestre Anthoni Romeu.	Mestre Joan Pocolull.
Mestre Rafel Joffre.	Mestre Martí.
Mestre Antoni Miquel.	Mestre Joan Gispert.
Mestre Antoni Massana.	Mestre Mateu Miquel.
Mestre Miquel Peris.	Mestre Maymó.
Mestre Antoni Colom.	Mestre Lorens.
Mestre Cosme.	Mestre Banet Parellada.
Mestre Bartomeu Peris.	

(A continuació hi ha una nota coetània on es fa constar que el dia 12 de juliol de 1524, Francesc Splugues, jurat de la Ciutat, lliura a Francesc Creus, ciutadà de Tarragona i notari i escrivà del Consolat, els presents capitols, fent constar a la vegada que van ésser llegits públicament «alta et intelligibili voce per loca solita et assueta dicte Civitatis Tarracone» el dissabte dia 9 del mateix mes i any).

Arxiu Històric Arxidiocesà. Manual Notarial 1216.